

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมโลกในยุคใหม่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนก้าวตามไม่ทัน การปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และความสามารถของเด็กและเยาวชนไทยให้แข่งขันและก้าวทันโลก เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูอาจารย์จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างหลากหลาย ทั้งจากสถานการณ์จริง จากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการทำงาน เพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์เป็นไปตามจุดหมายของการปฏิรูปการศึกษา (ธรรมศักดิ์ มีอิสระ. 2544 : 1).

ในยุคโลกาภิวัตน์วิทยาการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก ความรู้มีมากมายในแหล่งต่าง ๆ เด็กสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากแหล่งต่าง ๆ เหล่านั้นครูผู้สอนก็คือ แหล่งเรียนรู้ดั้งเดิม แหล่งหนึ่งที่มีความสำคัญมาแต่อดีตแต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ครูจึงไม่สามารถที่จะเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดสรรพวิชาได้อีกต่อไป การสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางนั้น เด็กจะได้รับประสบการณ์น้อยและแคบ ยิ่งครูสอนด้วยการบรรยายพูดให้นักเรียนจด ฟังจากครูคนเดียว ทำกิจกรรมเหมือนกันทั้งห้องด้วยแล้วนอกจากได้ความรู้เพียงน้อยนิดชนิดต้องจดต้องจำแล้ว เด็กยังคิดไม่เป็น ทำไม่เป็น แก้ปัญหาไม่ได้ เราจึงไม่ได้เด็กที่มีคุณภาพเท่าที่ควรหลังจบการศึกษา จัดการเรียนการสอนชนิดที่ครูก็เหนื่อย นักเรียนก็หน่าย ทุกข์ทั้งครู ทุกข์ทั้งเด็ก บทเรียนไม่สนุก ได้ความรู้น้อย ได้ประสบการณ์แคบ ทำไม่ได้ จัดการไม่เป็น หาความรู้เองไม่ได้ ไม่เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ขาดความคิดสร้างสรรค์ ได้แต่เลียนแบบ "การที่ผู้เรียนจะสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ดีนั้น ต้องเกิดจากผู้เรียนมีความรัก ความศรัทธา สนใจใคร่จะเรียนรู้ และต้องการจะเรียนรู้ในสถานการณ์ที่มีความสุข สนุกสนาน การเรียนรู้จะเกิดอย่างชัดเจนและมีความคงทน ผู้เรียนต้องเป็นผู้ริเริ่มเอง ด้วยการสัมผัสกับของจริงและธรรมชาติด้วยการปฏิบัติจริง" (เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์. 2544 : 26-27)

หัวใจของการศึกษา ก็คือการเรียนรู้ของผู้เรียน และเนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ปัญญาและความเฉลียวฉลาดเป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้แต่ต้องอาศัยเวลาและวิธีการเรียนรู้ที่ต่างกันไป จึงต้องส่งเสริมให้คนฉลาด มีปัญญาและเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของตน เพื่อจะนำไปสู่เส้นทางที่จะนำพาตนเองให้อยู่รอด พึ่งพาตนเองได้อย่างเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เป็นภาระของสังคม กล่าวคือ เป็นคนดี เป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่ญาติพี่น้อง

ชุมชนและสังคม สร้างอาชีพที่เกิดจากสติปัญญา ความกตริเริ่มในการสร้างงานได้อย่างเป็นที่
ยอมรับ (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ เขตการศึกษา 10. 2540 : 8)

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ทำให้เกิดการจั
การศึกษา โดยเน้นการปฏิรูปการเรียนรู และ การประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 เรื่องของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสามารถ
ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพได้ถูก
กำหนดให้เป็นจุดเน้นหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอน โดยมีการกำหนดเรื่องนี้ไว้ทั้ง
ในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ในระดับนโยบายได้มีหลายหน่วยงานที่กล่าวเน้นถึงความสำคัญ
และความจำเป็นของแหล่งเรียนรู้ เช่นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้
กำหนดเรื่องการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน ในแง่ของการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้ ไว้ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 ดังนี้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้
สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน
โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์
ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา
- (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้คิดได้ คิดเป็น
ทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
- (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล
กันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
- (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและ
อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็น
ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน
การสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ
- (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา
มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
(ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ คารณิ คำวังนัง, 2545 : 3-4)

มาตรา 4 การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลในสังคม
โดยการถ่ายทอด ความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความ
ก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และ

ปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ไว้ใน มาตรา 3 ว่าให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่อง สอดคล้องกับ มาตรา 25 ที่ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่ง การเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานและเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่ง การเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ มาตรา 15 กล่าวถึงระบบการศึกษา ว่าการจัด การศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรา 15(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือ แหล่งความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 13-14)

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2549) กล่าวถึงแนวนโยบายในการดำเนินการข้อ 5 "การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของ คนโดยมีเป้าหมายให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุแต่ ละวัยจากสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายมีคุณภาพ และยึดหยุ่นตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน และให้มีการพัฒนาแหล่ง การเรียนรู้ให้ครอบคลุมวิทยาการที่หลากหลาย" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 ก : 21)

แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในข้อ 2 ไว้ว่า "การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมาตรฐาน มีคุณธรรม จริยธรรมมีจิตสำนึกในความเป็นไทย และมีศักยภาพระดับสากล ซึ่งมียุทธศาสตร์ด้านปฏิรูป การเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 ข : 19)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำนโยบายและแผนด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจสำคัญ ของการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการด้านแหล่งเรียนรู้ โดยได้จัดประชุมร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องด้านพิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ เพื่อ กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน จัดทำเครือข่าย จัดทำสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดทำโครงการวิจัย และพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาดูตลอดชีวิต (เพ็ญ เลียงจันทร์. 2544 : 24-25)

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษาได้ประกาศแนวการปฏิรูปเรียกว่า "ปฏิรูปปฏิรูป" ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสรุปสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของการปฏิรูป 5 ด้านด้วยกัน ในด้านที่ 2 ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับหลักสูตร ผู้เรียน เนื้อหาสาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 2) การจัดการศึกษาในยุคใหม่จะต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนมีคณเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้มีความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถนำมาพัฒนาตนเองได้ การศึกษาจะต้องเตรียมคนให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับเศรษฐกิจ การศึกษาจะต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา และยกระดับการศึกษาของประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 2) โดยให้สถานศึกษาทุกระดับจัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยวิธีใดก็ได้สถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีความสุข และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้จัดสาระการเรียนรู้โดยบูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียน จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 27-29)

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2549) และแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายปฏิรูปปฏิรูปที่กล่าวมาข้างต้น ต่างมีความสอดคล้องกันในแง่ของการให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้ในฐานะที่จะเป็นเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง และเน้นที่การให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและหลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ที่เน้นให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการศึกษาในโรงเรียนตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด ซึ่งจำเป็นที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องให้ความสำคัญและจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อเอื้อและสนองต่อการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ที่ครูจะต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนเพื่อพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ

ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด สถานศึกษาทุกระดับจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยวิถีใดก็ได้ สถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ จัดสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติจริงด้วยตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

บทบาทและความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ที่กล่าวมานับว่าแหล่งเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งในยุคของการปฏิรูปการศึกษาทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับตนเอง แหล่งเรียนรู้จึงมีบทบาทและมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้ แหล่งเรียนรู้ จึงมีความสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน สถานศึกษาทุกระดับจะต้องปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะต้องปฏิรูป ปรับเปลี่ยนวิธีสอนที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง หันมาใช้แหล่งเรียนรู้ให้มากขึ้น เพราะแหล่งเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เป็นแหล่งทำกิจกรรม เป็นแหล่งฝึกงานและแหล่งฝึกอาชีพของผู้เรียน แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติได้อย่างกว้างขวางและสามารถช่วยเสริมมิติที่เป็นรูปธรรมให้แก่การศึกษาในระบบ โรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย สามารถพัฒนาการเรียนรู้ และการศึกษา โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

จากความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีนโยบายให้ทุกโรงเรียนดำเนินการจัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่เรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และจากแหล่งเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง จากข้อเท็จจริงเท่าที่ผ่านมาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีโรงเรียนเพียงบางส่วนเท่านั้น ที่สามารถจัดแหล่งเรียนรู้

พัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด บรรลุตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ จะได้แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาตามบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

1.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทาง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ที่มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโทสาขาการบริหารหรือสาขาที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานในหน่วยงานทางการศึกษาหรือในสถานศึกษา มาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 17 คน

1.1.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2546 จำนวน 391 คน ศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทาง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 17 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัย ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยจะกำหนด คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญไว้ดังนี้

1.2.1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ไม่ต่ำกว่าปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษาหรือ สาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีประสบการณ์และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในหน่วยงาน ทางการศึกษาหรือในสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 7 คน

1.2.1.2 เป็นผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีประสบการณ์ และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการ บริหารจัดการศึกษา มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีผลงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้จำนวน 2 คน

1.2.1.3 เป็นนักวิชาการหรือผู้บริหารของหน่วยงาน ซึ่งมีประสบการณ์ใน การบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 7 คน

1.2.1.4 เป็นคณาจารย์ประจำหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษาของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในขั้นการตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทาง ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2546 จำนวน 198 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลาก คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตร ของ Taro Yamane' (1967 : 886-887)

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

2.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

2.2 ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

2.3 ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

3. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดกรอบแนวคิดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของ กรมสามัญศึกษาเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 4 แนวทางประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ แนวทางการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และแนวทางการพัฒนา ด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ รายละเอียดแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในแต่ละด้าน จากนักวิชาการและจากหน่วยงานทาง

การศึกษาที่กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 4 แนวทาง ได้แก่

1. แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร
2. แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. แนวทางการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
4. แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง บุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศ อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่มีข้อมูลความรู้เพื่อให้ครูและนักเรียนใช้เป็นแหล่งสื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้และศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ด้วยตนเอง

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง วิธีการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์แล้วสรุปเพื่อนำเสนอเป็นแนวทางที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ตามบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา มี 4 แนวทาง คือ

1. แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากรเพื่อส่งเสริมการจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ หมายถึง วิธีการดำเนินงานกระตุ้นให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้โดยมีวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การสร้างความตระหนัก การตั้งคณะกรรมการการบริหารโครงการประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาบุคลากร การวางแผนการทำงาน การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงาน การประสานความร่วมมือกับชุมชน การจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ การส่งเสริมให้บุคลากรจัดแข่งขันประกวดการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน การนิเทศภายใน การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำการศึกษาวิจัย และการประเมินและติดตามผลการพัฒนา

2. แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง วิธีการดำเนินงานนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีวิธีการที่เกี่ยวกับการจัดระบบข่าวสาร การบำรุงรักษาพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ การสร้างสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบการวิจัย การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การส่งเสริมการเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษา ค้นคว้าวิจัย การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยี การศึกษาวิธีการและเลือกใช้สื่อ การกำหนดให้มีการจัดทำและจัดหาสื่อ การศึกษาวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น และการประเมินและสรุปผลการดำเนินงานพัฒนา

3. แนวทางการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม หมายถึงวิธีการดำเนินงาน จัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มีความหลากหลาย เพียงพอ และมีประสิทธิภาพโดยมีวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การสำรวจสภาพความพร้อมด้านอาคารสถานที่ การระดมสรรพกำลังด้านทรัพยากร การออกแบบการบริหารจัดการ การจัดบริเวณโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การจัดให้บริการแหล่งเรียนรู้ การจัดทรัพยากรในแหล่งเรียนรู้ ให้หลากหลาย การจัดศูนย์วิทยการรวบรวมความรู้ การจัดทำและกำหนดจุดศึกษาเพื่อความชัดเจน ในการปฏิบัติกิจกรรม การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การกำหนดรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินผล และการสรุปผลการใช้

4. แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียน โดยมีวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน การกำหนดสถานการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแหล่งเรียนรู้ การร่วมกับผู้เรียนออกแบบกิจกรรม การส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาและร่วมกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การส่งเสริมการใช้โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ การส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ การประเมินและสรุปผลการพัฒนาด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรักษาการในตำแหน่งดังกล่าวของโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (เดิม) ก่อนเข้าสู่โครงสร้างเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (เดิม) ก่อนเข้าสู่โครงสร้างเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

เขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง หน่วยบริหารงานในระดับองค์กรปฏิบัติในท้องถิ่น ซึ่งบริหารโดยคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับผิดชอบเฉพาะในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษาที่มีประสบการณ์และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการศึกษา นักวิชาการศึกษาซึ่งมีประสบการณ์ ในการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี คณาจารย์ประจำหลักสูตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาของสถาบัน

ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา นักบริหารการศึกษาซึ่งมีประสบการณ์และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีผลงานเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน หมายถึง รายละเอียดของแนวทางตามที่ระบุไว้มีความสอดคล้องตรงกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียน สอดคล้องได้ด้วยแบบสอบถามความเหมาะสมของแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน หมายถึง รายละเอียดของแนวทางตามที่ระบุไว้สามารถนำไปปฏิบัติจริงภายใต้บริบทของโรงเรียนประถมศึกษา สอดคล้องได้ด้วยแบบสอบถามความเป็นไปได้ของแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลจากการศึกษาและสังเคราะห์ แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ยึดกรอบแนวคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาเป็นหลัก เพราะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน จากนั้นได้ทำการสังเคราะห์รายละเอียดแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนในแต่ละด้านของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 2-3) กรมวิชาการ (2545 ก : 143-144) นาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ์ (2544 : 31) ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณี คำวังนัง (2545 : 64-65) พงสันต์ ดินาน (2544 : 53-54) และพิกุล ศรีบุญเรือง (2542 : 26-27) ซึ่งประกอบด้วย 4 แนวทางเพื่อนำมาตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางตามบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารโรงเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการพัฒนาด้าน บุคลากร แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวทางการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรม
2. ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวทางการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรม
3. ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยี

สารสนเทศ แนวทางการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม แนวทางการพัฒนาค่าน
กิจกรรม

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ ได้แก่

1.1 ศึกษา ค้นคว้า เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวทางการพัฒนา

แหล่งเรียนรู้ ภายในโรงเรียน

2. ขั้นการสังเคราะห์แนวทาง

2.1 สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน จากการศึกษา

เอกสาร

2.2 นำแนวคิดจากการสังเคราะห์เอกสาร มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดใหม่ของผู้วิจัย
ที่เห็นว่า เป็นแนวทางที่มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายใน
โรงเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ได้ 4
แนวทาง

3. ขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทาง

3.1 ให้ผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 คน ตรวจสอบความ
เหมาะสมของแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน จากจำนวน 4 แนวทาง

3.2 แนวทางที่ปรับปรุงแล้ว ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญนำไปตรวจสอบหา
ความเป็นไปได้ของแนวทาง

4. ขั้นการตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทาง

ให้ผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาที่เป็น
กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 198 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการ
จับฉลากคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตร ของ Taro Yamane' (1967 : 886-887) เป็น
ผู้ตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทาง

5. ขั้นสรุปผล

สรุปและนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา